

Dr. Dobáné Dr. Madarász Arabella

Az élettársak és vagyoni viszonyaik

1. Bevezetés

Publikációm témája az élettársak közötti vagyoni viszonyok elemzése.

Témaválasztásomat több szempont is alakította: ezek közül kiemelném a civilizstikához, azon belül is a családjoghoz való kötődésemet, érdeklődésemet. Másrészt korábban már volt lehetőségem elmélyülni a házasság jogintézményének házastársak szerződéseivel kapcsolatos részében, ezzel együtt annak szabályanyagában, érintve a házasság előtti együttélés szabályait is, de az élettársak közötti vagyoni viszonyok részletesebb, publikáció szintű tanulmányozására eddig még nem került sor részemről.

Munkám során a házasság felbontásával kapcsolatos járulékos kérdésekre – például vagyonmegosztás, lakáshasználat rendezése – több alkalommal is volt rálátásom, az élettársi kapcsolat esetében azonban ez kimerült az élettársi kapcsolatból származó gyermekek tartásával, a szülői felügyeleti jog gyakorlásával és a gyermek, valamint a különélő szülő közötti kapcsolattartásra vonatkozó igényekre, ügyekre.

Ahogy a házassági életközösséggel – és főként vagyonjoggal – kapcsolatban is terjednek tévhitok a laikusok körében, úgy nincs ez másképpen az élettársi kapcsolattal sem.

Az emberek a házasságkötést megelőzően is legtöbbször élettársakként élnek együtt. Az élettársi jogviszonyuk fennállása alatt keletkezett, ahhoz fűződő jogkövetkezményeket a házasságkötést követően is rendezni kell, mely igény legtöbbször már csak a házasság felbontásakor, a vagyonmegosztás kapcsán jelentkezik.

Ha a házasság és az élettársi kapcsolat népszerűségét összevetjük, az alábbiakat állapíthatjuk meg:

Volt idő, amikor az élettársi kapcsolatok száma meghaladta a házasságkötések számát, azaz népszerűbb együttélési forma volt, mint a házasság.

Napjainkban ez a tendencia megváltozni látszik, hiszen a statisztikák szerint a házasságkötések száma az utóbbi években ismét megnövekedett és népszerűvé vált a társadalom körében.

A változás oka részben az lehet, hogy változik a társadalom összetétele, ezzel együtt pedig a társadalmi felfogás is. Másrészt változik az egyes intézmények jelentése, tartalommal való kitöltése is. És bármilyen elcsépelten hangzik, bizony a „divat” is meghatározó, befolyásoló tényező a változás tekintetében.

„Minden kornak meg van a divatja”, szokták mondani és ez a társas együttélési formákra is ugyanúgy igaz.

Tehát maga az időmúlás is szerepet játszik az egyik vagy másik jogviszony népszerűbbé válásában, előtérbe kerülésében.

Természetesen sok más tényező is alakíthatja és alakítja is az élettársi kapcsolatok vagy házasságkötések számát.

Szerepet játszik ebben a családi minta, a saját meggyőződés, de – kimondva- kimondatlanul – olykor a házasságkötéshez kapcsolódó saját, egyéni érdek is.

Gondolok itt arra, hogy a házasságkötéshez kapcsolódó, általa elérhető esetleges előnyök (a teljesség igénye nélkül: kedvezményes hitelhez jutás, első házasság kedvezménye, különféle programokban való részvétel, állampolgárság megszerzése) is szerepet játszhatnak a házasságkötések számának emelkedésében.

Nyilván az a helyes és a többségében előforduló példa, hogy nem a fentebb felsoroltak a döntő tényezők, hanem csak a már meglévő elhatározást erősítik meg.

Persze messzemenő következtetéseket semmiből nem szabad levonni, ahogy általánosítani sem szabad, mert az nem tükrözi a valóságot.

Annak is számos oka lehet, ha valaki az élettársi kapcsolatot preferálja a házasságkötéssel szemben.

Egy azonban biztos: a házassági anyakönyvi kivonat sem ad védelmet az együttélés esetleges megszakadása után felmerülő jogviták alól.

Fogalmazhatunk tehát úgy, hogy az élettársi jogviszony napjainkban egy igen gyakori jogviszony.

A témaválasztásom mellett szívesen szólnék tehát az is, hogy napjainkban egyre elterjedtebb az élettársi kapcsolat, ennek következtében pedig gyakoribbak az élettársi kapcsolat megszakadását követő jogviták.

A továbbiakban nem célom a házassági életközösség, valamint az élettársi életközösség szabályainak részletező bemutatása és összehasonlítása, azonban néhol mégis elengedhetetlennek tartom azok nagy vonalakban történő bemutatását és esetleges összevetését.

Mielőtt azonban az élettársak vagyoni jogi viszonyaira rátérnék, röviden kitérek magára az élettársi kapcsolatra, hiszen fogalmának meghatározása kulcsfontosságú az egyes peres eljárások során is.

2. Az élettársi kapcsolat, jogviszony fogalma, jellemzői

Mielőtt választott témám részleteiben elmerülnék, fontosnak tartom meghatározni az élettársi kapcsolat, jogviszony fogalmát és összegyűjteni annak legfontosabb jellemzőit, melyek lényegében annak fogalmi ismérveit is jelentik.

Ez azért fontos, mert jellemzői alapján lehet elhatárolni más együttélési formáktól, jogviszonyoktól, így például magától a házassági életközösségtől is.

Napjainkban háromféle élettársi együttélési formáról beszélhetünk, melyek a következők:

1. Tényleges élettársi kapcsolat,
2. Nyilvántartásba vett élettársi kapcsolat
3. Bejegyzett élettársi kapcsolat.

Az első kettő között a különbséget az jelenti, hogy a nyilvántartásba vett élettársi kapcsolat létrejötte és megszűnése hatósági aktushoz kapcsolódik.¹

Természetesen egy-egy jogviszonynak számos jellemzője, jellemzőinek pedig számos csoportosítása lehetséges, ebben a részben azonban kifejezetten a legfontosabb, fogalmi ismérveket jelentő jellemzőkre szorítokozom.

A jogirodalomban többféle definíciót találunk az élettársi kapcsolatra, de akármelyiket is választjuk közös bennük, hogy főbb jellemzői mentén adják meg annak fogalmát.

Érdekesség, hogy hatályos Polgári Törvénykönyvünk, a 2013. évi V. törvény (a továbbiakban Ptk.) az élettársi kapcsolatot nem a Családjogi könyvben, hanem a Hatodik Könyv kötelmi jogi szerződésekről szóló részében taglalja.

Az élettársi kapcsolatot ebből következően nem családjogi jogintézménynek, hanem egyfajta szerződési formának tekinti. Ugyanakkor az élettársi jogviszony családjogi hatásait már a Családjogi Könyvben részletezi, ezzel is érzékeltetve azt a jogalkotói szándékot, hogy az élettársi jogviszony szerződésen alapuló kötelemet keletkeztessen a felek között.²

A hivatkozott törvény 6:514. § (1) bekezdése szerint élettársi kapcsolat két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (a továbbiakban: életközösség) együtt élő személy között áll fenn, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata és nem állnak egymással sem egyenesági rokonságban, sem pedig testvéri kapcsolatban.³

A korábbi szabályozás is hasonlóképpen adta meg az élettársak fogalmát, ugyanúgy lényeges feltételként határozta meg a közös háztartásvezetést, valamint az érzelmi és gazdasági közösség fennállását, az élettársi kapcsolat létrejöttének feltételeit.

Az új törvény azonban a fogalmi ismérvek mellett bizonyos negatív feltételeket is meghatároz, amelyek fennállása esetén nem beszélhetünk élettársi kapcsolatról.

Ez fontos újítás mind a korábbi szabályozáshoz, mind pedig a házasság fogalmának meghatározásához képest. A Ptk. ugyanis a házasság fogalmát 4:5. § (1) bekezdésében a házasság létrejöttének feltételeivel határozza meg. Az ún. negatív feltételeket pedig a házasság érvénytelensége körében taglalja.

Visszatérve az élettársi kapcsolat fogalmi elemeire annak létrejöttéhez szükséges tehát, hogy házasságkötés nélküli életközösség álljon fenn a felek között, de egyiknek se álljon fenn emellett mással sem házassági életközössége, sem bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata. De az élettársak nem állhatnak egymással sem egyenesági rokonságban, sem pedig testvéri kapcsolatban.

Az élettársi kapcsolat megállapíthatóságát nem a házasság fennállása, hanem a házassági életközösség fennállása zárja ki. Az a tény, hogy egy házasság jogilag fennáll, még nem jelenti azt, hogy a házassági életközösség is fennáll.⁴

¹ Herke-Fábos Barbara Katalin: Az élettársi jogviszony alkotmányossági és családjogi kérdései Jura 2017/1. szám

² Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 6:514 § (1) bekezdése

⁴EBH2018. M.8.

Amennyiben a fentebb kifejtett feltételek nem teljesülnek, a törvény a felek közötti együttélési formát nem ismeri el élettársi kapcsolatnak, így az nem keletkeztet élettársi jogviszonyt sem.

3. Családjogi szabályozás az új Ptk. hatálybalépése előtt

A hatályos Polgári Törvénykönyvet megelőzően a családjog anyagát a Házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban Csjt.) tartalmazta, amely az élettársakra részleteiben nem tért ki, annak fogalmát sem határozta meg. Fogalmi ismérveit a bírói gyakorlat alakította ki.

Az élettársi kapcsolat a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (rég. Ptk.) értelmező rendelkezéseiből levezethetően hozzátartozói kapcsolatnak volt tekinthető.⁵

Az élettársi kapcsolat nagymértékű elterjedése indokolja azt, hogy ez az együttélési forma is külön cím alatt kerüljön szabályozásra, ahogy az a jelenleg hatályos Ptk.-ban megvalósult.

Ahogy az már fentebb is kifejtettem véleményem szerint indokolt ezzel összefüggésben a szigorúbb szabályozás is.

4. Az élettársi kapcsolat lényeges fogalmi elemeinek kifejtése

Az élettársi kapcsolat mibenlétét konkrétan meghatározó fogalmi elemeket a jogirodalom ún. mérlegelést igénylő, míg az élettársi kapcsolat akadályának is tekinthető, fentebb említett fogalmi elemeket ún. mérlegelést nem tűrő elemeknek nevezi.

Az élettársi kapcsolat lényegét az élettársi életközösség jelenti.

Az életközösség a Polgári Törvénykönyvhöz fűzött magyarázat szerint nem más, mint a közös háztartásban történő együttélés, az érzelmi és gazdasági együttműködés, közösség.

A mérlegelést igénylő elemek a következők: közös háztartás, érzelmi közösség, gazdasági közösség.

A gyakorlatban a közös háztartásban való együttéléstről beszélhetünk akkor is, ha az élettársak mindegyike megtartja a lakhatást biztosító ingatlanát, de azokat közösen használják, tehát mindkét ingatlan az együttélés, közös háztartásvezetés, étkezés, pihenés színtere. Ez főleg akkor fordul elő, ha a felek idősebbek.⁶

Az érzelmi közösség abból a körülményből állapítható meg, hogy a felek más személyek előtt hogyan viszonyulnak egymáshoz, vagyis közösen jelennek-e meg külső, harmadik személyek előtt vagy sem, felvállalják-e kapcsolatukat mások előtt vagy sem.

A gazdasági közösség fennállása az élettársi kapcsolat esetén is lényeges fogalmi ismér. Ez a közös háztartás vonatkozásában objektív mércének tekintendő.

A gazdasági közösség fennállásának kereteit szintén az ítélkezési gyakorlat alakította ki.

⁵ Dr. Csiky Ottó – Dr. Filó Erika: Magyar családjog, 2. átdolgozott kiadás, Hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft. 42. oldal (A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 685. § b) pont)

⁶ BH2017. 369.

A gazdasági közösség megvalósul akkor is, ha az érzelmi kapcsolatban, közös háztartásban élő felek a közös családi élet megvalósítása érdekében egyikük ingatlanán ugyan, de a közösen felvett hitel felhasználásával jelentős mértékű beruházást végeznek el.⁷

A korábbi ítélkezési gyakorlat szerint gazdasági közösségről akkor beszélhetünk, ha a felek a közös célok érdekében együttműködtek, szándékuk a közös közreműködéssel közös vagyon megszerzésére irányult és ennek érdekében egymást támogatva együttesen jártak el az életközösség egész tartama alatt, jövedelmeiket pedig közös céljaik elérése érdekében együtt, közösen használták fel.

Az új szabályozás mentén kialakult ítélkezési gyakorlat szerint pedig a gazdasági közösség korábitól eltérően értelmezendő, hiszen az élettársi kapcsolathoz a jogalkotó szándékosan más vagyoni jogkövetkezményeket fűz, mint a házassághoz. A házasság esetében törvényes vagyoni rendszerként fennmarad a házastársi vagyoni közösség. Igaz ugyan, hogy a házassági életközösségnek is vannak gazdasági közösségi jellegű összetevői, de azok nagymértékben függenek attól, hogy a házastársak a törvényestől eltérő vagyoni rendszert kötöttek-e ki vagy sem. Mert hiszen vagyonekülönítés esetén a gazdasági együttműködés szűkebb körre - például a közös háztartás fenntartására, gyermek neveléséhez szükséges költségek közösen történő fedezésére – korlátozódik.

A korábbi ítélkezési gyakorlat abban nem változott, hogy ezek a fogalmi elemek nem tekinthetők szigorúan konjunktív feltételeknek, az eset összes körülményének gondos mérlegelése alapján állapítható meg, hogy a felek között adott esetben fennállt-e az élettársi kapcsolat. Ezeket a feltételeket tehát együttesen és összességükben kell vizsgálni, egy-egy elem hiánya miatt még nem lehet az élettársi kapcsolat fennállását megkérdőjelezni.

Viszont, ha a fentebb felsorolt fogalmi elemek közül csak egy-egy meglétét lehet megállapítani, akkor már nem beszélhetünk élettársi kapcsolatrol.

Az élet produkálhat furcsa helyzeteket. Ezekhez a helyzetekhez a joggyakorlatnak alkalmazkodnia kell. Sok esetben a bírói gyakorlat tölti meg tartalommal azokat a jogalkotási hézagokat, amelyeket a különböző élethelyzetek generálnak.

Így például előfordulhat az is, hogy az egyik házastárs ugyan a közös lakásból egy másik településre költözik, de különváltan élő házastársát havonta jelentős összeggel támogatja, családi, közéleti eseményeken változatlanul közösen vesznek részt. Ugyanakkor az új lakóhelyén élettársával több évig közös lakásban és háztartásban él, a közös gazdasági céljaik érdekében együttműködnek, kapcsolatukat környezetükben felvállalják. A bírói gyakorlat szerint ebben az esetben is megállapítható az élettársi kapcsolat fenntartásának ténye.⁸

Az élettársi kapcsolat fogalmi elemeinek megvalósulása fontos szerepet játszik annak létrejöttében és megszűnésében egyaránt, hiszen azok fennállása esetén jön létre és megszűnésüket, megszüntetésüket követően már nem beszélhetünk róla.⁹

A Ptk. ezzel kapcsolatban a következőképpen fogalmaz 6:514. § (2) bekezdésében: az élettársi kapcsolat az (1) bekezdésben foglalt feltételek fennállása esetén az életközösség létesítésével jön létre, és akkor szűnik meg, ha az élettársak egymással házasságot kötnek, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenek vagy az életközösségük véget ér.

⁷ BH2014. 111.

⁸ BH2016. 117.

⁹ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a házassági vagyoni szempontjából sem elhanyagolható jelentőségű az a tény, hogy a házasságkötés előtti együttélés házassági vagyoni szabályait az életközösség tényleges kezdetének időpontjától kell alkalmazni.¹⁰

5. Az élettársi jogviszony „hatásai”

Az élettársi jogviszony – mint ahogyan arra fentebb már kitértem – szerződésen alapuló kötelmet keletkeztet a felek között. Egyaránt vannak családjogi hatásai és vagyoni jogi következményei is.

Családjogi hatásai: az élettársak lakáshasználatának rendezése és az élettársi tartás.

A családjogi hatásokat részletekbe menően nem mutatom be, hiszen azok szabályozása terjedelmét tekintve külön publikáció tárgyát is képezné.

A bevezetés és az élettársi jogviszonnal kapcsolatos általános témák taglalását követően el is jutottunk publikációm témájához: az élettársak közötti vagyoni viszonyok vizsgálatához.

6. Vagyoni jogkövetkezmények (hatások)

Az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) – hasonlóan a házastársak közötti vagyoni viszonyokhoz – ismerte az élettársi közös vagyoni fogalmát. Eszerint az élettársak együttélésük alatt a szerzésben való közreműködésük arányában szereztek közös tulajdont, ha pedig közreműködésük aránya nem volt megállapítható, akkor azt azonos mértékűnek kellett tekinteni.

A háztartásban végzett munkát a régi Ptk. is elismerte, az a szerzésben való közreműködésnek számított.

Az új Ptk. esetében a vagyoni jogi következmények körében kiemelendő, hogy az élettársak közötti törvényes vagyoni rendszer az önálló vagyonszerzés rendszere. Vagyis az élettársak együttélésük alatt önálló vagyonszerzők, jogviszonyuk nem keletkeztet vagyoni közösséget. Az élettársak csak saját vagyoniukat gyarapítják szerzeményeikkel, egymás tartozásaiért pedig nem felelnek. A törvényes vagyoni rendszertől élettársi vagyoni szerződés kötésével térhetnek el.

A szabályozás változását többek között az indokolta, hogy a házasságkötések számának csökkenésével az élettársi kapcsolatok száma megnövekedett, így az élettársi kapcsolatok megszűnése és ennek következtében az élettársak vagyoni megosztása új kihívások elé állította a jogalkalmazókat (jogalkotót).

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy az élettársakkal kapcsolatos törvényes vagyoni rendszer szabályainak „megalkotása” megosztotta a jogalkotók és jogalkalmazók körét abban a tekintetben, hogy egy, már meglévő jogintézmény – a házasság – vagyoni jogi szabályait vagy teljesen új vagyoni jogi szabályokat lenne célszerű alkalmazni azzal kapcsolatban.

¹⁰ Heinerné Barzó Tímea: Családi Jog, Novotni Alapítvány, Miskolc, 2004. 53. oldal

A bírói gyakorlatban két különböző felfogás volt és van jelen. Az egyik szerint az élettársak vagyoni kapcsolata élettársi vagyonszövetség, főszabályként pedig a házastársi vagyonszövetség szabályait kell alkalmazni rá. A másik nézet szerint az ún. élettársi vagyonszövetségnek nincs létjogosultsága, mert az élettársak között csak a kapcsolatuk fennállása alatt történő szerzés eredményeként keletkezhet közös tulajdon. Csupán az együttélés ténye önmagában nem alapozza meg a közös vagyon keletkezését.

A jogalkalmazók közötti vitát a jogalkotó az utóbbi felfogás javára döntött el.¹¹

Úgy vélem valóban indokolt az élettársi kapcsolatot szabályozásával is megkülönböztetni a házasságtól, hiszen azok között különbség van mind a keletkezés, mind pedig a hozzájuk fűzött jogkövetkezmények tekintetében.

Eleve különbséget jelent az, hogy az élettársi kapcsolat tehát olyan párkapcsolati forma, melynek létrejötte és megszűnése sincs semmilyen formához, külön deklaratív aktushoz kötve, az élettársi jogviszony külön formák nélkül ténylegesen létrejön, amennyiben az annak keletkezéséhez szükséges feltételek megvalósulnak, de a törvényben meghatározott ún. akadályok nem állnak fenn. Megszűnése pedig akkor következik be, amikor az ahhoz szükséges feltételek beállnak. Nincs szükség külön felbontásra, megszüntetésre sem.

Ennél fogva pedig nem tekinthető családjogi jogviszonynak, hanem lényegében a felek ráutaló magatartással keletkeztetett szerződéses jogviszonya, azaz kötelelem.

Ráutaló magatartásról beszélek azért, mert szóbeli megerősítés nélkül is, a fogalmi elemek felek részéről történő megvalósításával – összeköltözés, közös háztartás vezetése, gazdasági és érzelmi közösség kialakítása – létrejön. Függetlenül attól, hogy az élettársi kapcsolatot nyilvántartásba vették-e vagy sem.

Az pedig, hogy a felek esetlegesen kimondják, hogy élettársaknak tekintik egymást, de a fogalmi feltételek nem valósulnak meg értelemszerűen nem keletkeztet élettársi jogviszonyt.

Ebből következően indokoltnak tartom az élettársak jogviszonyának eltérő szabályozását attól függetlenül, hogy annak bizonyos családjogi hatásai is vannak.

7. Az élettársak közötti törvényes vagyoni rendszer

A Ptk. az élettársi jogviszony vagyoni vonatkozását szabályozó részében előbb az élettársi vagyoni szerződésről ír és ezt követi a törvényes vagyoni rendszernek kifejtése.

Ezt a sorrendet szándékosan változtattam meg pályamunkámban azért, mert szerettem volna előbb a kereteket megadó főszabályt bemutatni és csak ezután kitérni a kivételt jelentő élettársi vagyoni szerződésre.

Az új Ptk. tehát a korábbi szabályozást alapjaiban változtatta meg és egy olyan, a házassági vagyoni jog körében mintaszabályokkal rendezett közszerzeményi rendszerhez hasonló rendszert hozott létre, amely minden olyan esetben alkalmazandó, amikor az élettársak nem kötnek egymással élettársi vagyoni szerződést.

¹¹ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

Ezen rendszer alapelve, miszerint az élettársak között csupán élettársi kapcsolatuknál fogva nem keletkezik közös tulajdona, kizárólag a szerzeményben való részesedésre ad lehetőséget, azaz az értéktöbblet elve alapján lehet a vagyoni rendszer megszűnésekor a vagyonszaporulatból részesedést igényelni.

Az önálló vagyonszerzés voltaképpen azt jelenti, hogy mindkét élettárs csak és kizárólag saját vagyont gyarapítja. Azonban az élettársaknak az életközösség megszűnésekor igénye keletkezik arra, hogy a vagyonszaporulat megosztását, azaz részesedést követeljen a másik félnél elért vagyoni többletből arra tekintettel, hogy az életközösség elősegítette ezt a gyarapodást.

Az élettársak ezen igénye kötelmi igény, ugyanakkor azt elsősorban természetben kell kiadni.

A jogalkotó az élettársi kapcsolatot itt is jól érzékelhetően megkülönbözteti a házassági kapcsolattól, hiszen a fentebb kifejtett szaporulatot a házassági vagyoni közszerzeménytől eltérően az élettársi különvagyon fogalmával határozza meg. A vagyonszaporulat meglétét az igényt érvényesítő élettársnak, míg a különvagyont az erre hivatkozó élettársnak kell bizonyítania.

Szabályozásánál a törvény a házastársak különvagyonára utal vissza, amikor kimondja, hogy nem számítható a vagyonszaporulathoz az a vagyoni érték, amely a házastársak esetén különvagyonnak minősül.

Az élettársakat a vagyonszaporulatból a közreműködés arányában illeti meg részesedés. Ide azonban beszámítható mind a háztartásban, gyermeknevelésben, mind pedig a másik élettárs vállalkozásában családtagként az élettársi kapcsolatra tekintettel végzett tevékenység is (ez utóbbi alól kivétel, ha az élettársak e tekintetben eltérő megállapodást kötnek pl. munkaszerződés, megbízási jogviszony)¹²

A háztartásban végzett munka elszámolásának lehetőségeit és feltételeit a bírói gyakorlat munkálta ki. Ennek alapján a személyesen végzett, bizonyítottan a másik fél hasonló tevékenységét jelentősen meghaladó mértékű vagy bizonyítottan a másik fél ellenében végzett háztartási munka számolható el, akkor is, ha a háztartási munkát végző félnek jövedelme azon időszakban nem volt. Kivételt képez ez alól, ha a félnek nem kellett háztartási munkát végeznie.¹³

Ha a szerzésben való közreműködés aránya a bizonyítási eljárás lefolytatása után sem állapítható meg, akkor azt egyenlőnek kell tekinteni.¹⁴ De, ha ez a felek bármelyikére nézve méltánytalan vagyoni hátrányt jelent a bíróság kivételt tehet.¹⁵

Álláspontom szerint a törvényes vagyoni rendszerrel szemben szabályozott, a vagyonszaporulat megosztását taglaló rendelkezések is egyfajta kivételnek tekinthetők, hiszen eltérést engednek az önálló vagyonszerzés szabályától.

A fentiek szerint tehát az életközösség megszűnése esetén az önálló vagyonszerzés ellenére bármelyik élettárs követelheti a másiktól az együttélés alatt keletkezett vagyonszaporulat megosztását. Kivételt képez ez alól az a vagyoni érték, amely házastársak esetén különvagyonnak minősül.

¹² Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

¹³ Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

¹⁴ BH1996. 8. 25

¹⁵ Ptk. 6:516. §

A szerzésben való közreműködés arányának megállapítása nem egyszerű, széleskörű bizonyítást kell azzal kapcsolatban lefolytatni.

A közös szerzés vélelme érvényesül a vagyonszaporulat vonatkozásában, azonban a szerzés azonos aránya mellett nem szól vélelem. A bizonyítás során mégis szerephez juthat akkor, amikor a bizonyítás lefolytatása után sem lehet mérlegeléssel megállapítani a szerzés arányát. A bizonyítás tárgya tehát egyrészt a saját vagyoni hozzájárulás, másrészt pedig a szerzési arány a közös vagyoni hozzájárulás vonatkozásában.¹⁶

Azt, amit a felek a szerzési arány kapcsán állítanak mindegyiküknek bizonyítani szükséges.

Számos eseti döntés taglalja az élettársak vonatkozásában a vagyonszaporulat megállapítását, valamint annak megosztását. Az eseti döntések közül több is kimondja, hogy amennyiben a bizonyítás eredményeként sem állapítható meg a szerzésben való közreműködés aránya, csak akkor lehet azt azonos mértékűnek tekinteni.

A legtöbb azt mondja ki, hogy a szerzésben való közreműködés arányát bizonyítás alapján kell meghatározni, és amennyiben az nem állapítható meg, egyenlőnek kell tekinteni. (BH1996. 258.; BH1993. 502.; BH1980. 245.)

Ugyanakkor az élettársi közös vagyonhoz tartozik, mint az együttélés alatti megtakarítás, mind pedig az egyik élettárs halálakor a lakossági folyószámláján, illetve az önkéntes nyugdíjpénztári egyéni számláján meg lévő összeg, így annak a szerzésben való közreműködéssel arányos részére a másik élettárs igényt tarthat¹⁷

Fontos kiemelni, hogy az élettársak jogviszonyára nem alkalmazható az a családjogi rendelkezés, miszerint az életközösség fennállása alatt keletkezett különvagyon haszna közös vagyonnak minősül.

Ezért az élettársak egyikének tulajdonában álló ingatlan bérbeadásából befolyó jövedelem a tulajdonos élettárs külön jövedelmét jelenti.¹⁸

De mi a helyzet akkor, ha az élettársak közösen építkeztek és utóbb kell tulajdoni arányaikat megállapítani? Ebben az esetben az őket megillető tulajdoni hányadokat a ráfordítás és az építkezéssel létrehozott értéknövekmény összevetésével kell megállapítani.¹⁹

Ha pedig az élettársak jövedelmének egymáshoz viszonyított arányában a hosszú élettársi kapcsolat alatt jelentősebb változás történt (például magas infláció), akkor a szerzési arány kérdésében a bíróság csak úgy tud megalapozott döntést hozni, ha az élettársi viszony egyes éveiben megszerzett jövedelmeket valorizálja és ezeket a valorizált jövedelmeket hasonlítja össze.²⁰

A tartozások vonatkozásában elmondható, hogy a különvagyoni tartozásnak az élettársi közös vagyomból történő törlesztése általában megtérítési igényt keletkeztet a másik fél javára. Kivéve, ha közös vagyonukat kizárólag a minimálbérnek megfelelő összegű jövedelem teszi ki. Ilyenkor kizárt dolog, hogy a felek a nagy összegű kölcsön törlesztő részleteit a közös vagyomból fizették, ezért azok elszámolására nem kerülhet sor.²¹

¹⁶ Níróné Dr. Kiss Ildikó Szolnoki Törvényszéken tartott előadása az élettársakkal kapcsolatban

¹⁷ BH2011.165.

¹⁸ BDT2015. 3347.

¹⁹ BH2017. 405.

²⁰ BDT2016. 3429.

²¹ BDT2015. 3347.

Az élettársak közötti vagyoni viszonyok körében ki kell térni az élettársi vagyoni szerződésre, mint az élettársi vagyoni viszonyok rendezésének a főszabálytól eltérő rendezésének lehetőségére.

8. Élettársi vagyoni szerződés

Az élettársakra vonatkozó törvényes vagyoni rendszertől élettársi vagyoni szerződés kötésével lehet eltérni.

Az élettársi vagyoni szerződést legfontosabb jellemzői mentén, röviden mutatom be, hiszen annak szabályait, jellemzőit hosszú oldalakon keresztül – akár önálló tanulmány formájában is – be lehetne mutatni. Ugyanakkor eredeti témámtól nem szeretnék nagyon eltávolodni.

Fontosnak tartom kiemelni, hogy a szerződés érvényességéhez a törvény szigorú alaki követelményeket ír elő: azt közokiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba kell foglalni.

Ez a követelmény a gyengébb fél védelmének elve érdekében fogalmazódott meg és az okiratot készítő közjegyzővel, ügyvéddel szemben is fontos követelményt jelent. Kötelesek az élettársakat pártatlanul tájékoztatni, a tájékoztatásnak pedig ki kell terjednie a törvényes élettársi vagyoni rendszerre és az attól történő eltérés lehetőségeire is.

Tartalmát a törvény viszonylag tágan határozza meg, abban az élettársak bármilyen olyan vagyoni rendelkezést kiköthetnek, amely - szerződés vagy a Ptk. alapján - a házastársak között érvényesülhet.

Az élettársak tehát ugyanolyan feltételek mellett köthetnek vagyoni szerződést, mint a házastársak. A Ptk.-hoz fűzött magyarázat ezért az élettársi vagyoni szerződést a házassági vagyoni szerződés élettársi viszonyra vonatkoztatott megfelelőjeként mutatja be. Az élettársak ugyanúgy rendelkezhetnek szerződésükben, mint egymás közötti viszonyukban a házastársak. Az élettársi vagyoni szerződés a házassági vagyoni szerződéssel mutat rokonságot jellemzői tekintetében is. Az a közös életre, a megkötés időpontjához képest a jövőre nézve rendezi az élettársak vagyoni viszonyait.²²

Érdekesség a tartalom szempontjából, hogy az élettársak akár a házassági vagyoni jog szabályainak alkalmazását is kiköthetik szerződésükben. Ez pedig ugyancsak a kötelmi jogi és családjogi szabályok összefonódását eredményezi.

Ez is egy lehetséges szabályozás tehát, általánosságban nem lesz irányadó az élettársi vagyoni jogra, csupán a törvényes vagyoni rendszertől enged eltérést.

A szerződés harmadik személyekkel szemben akkor hatályos, ha azt az élettársi vagyoni szerződések nyilvántartásába bevezették, vagy az élettársak bizonyítják, hogy a harmadik személy a szerződés fennállásáról és annak tartalmáról tudott vagy tudnia kellett.

Az élettársi vagyoni szerződésre egyébként a Ptk. szerződésekre vonatkozó általános és a kötelmekre vonatkozó közös rendelkezései is irányadók.

²² Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

Az élettársi vagyoni szerződéshez szorosan kapcsolódik az élettársi nyilatkozatok nyilvántartása.

9. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása

Volt szó arról, hogy az élettársi jogviszony létrejöttéhez nincs szükség semmilyen külön eljárásra, formaságra. Vannak azonban helyzetek, amikor a törvény jogkövetkezményt fűz a nyilvántartásba való bejegyzéshez (élettársi vagyoni szerződés, bejegyzett élettársi kapcsolat).

Éppen ezért fontos kitérni az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartására, amely többek között az élettársi vagyoni szerződések elektronikus nyilvántartására is szolgál, és mint ilyen, a hitelezők védelmének szempontjából sem elhanyagolható fontosságú.

Az élettársi vagyoni szerződés nyilvántartásának szabályait az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény (a továbbiakban Kjnp.) tartalmazza. A törvény élettársi vagyoni szerződésre vonatkozó rendelkezései 2014. március 15-től hatályosak.

A Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Országos Nyilvántartásának vezetésének és az abból történő adatszolgáltatásnak a részletes szabályait pedig a 17/2014. (III. 13.) KIM rendeletben találjuk.

Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása közhiteles nyilvántartás, melynek célja megkönnyíteni a vagyoni szerződések fennállásának bizonyítását. Megdönthető vélelmet keletkeztet, azaz az ellenkező bizonyításáig az abba bejegyzett szerződés fennállása nem kérdőjelezhető meg.

A nyilvántartást a vagyoni szerződést közokiratba foglaló közjegyző, a bejegyzés, megszüntetés, megszűnés tényének bejegyzése iránti eljárást lefolytató közjegyző, valamint az országos kamara vezeti.

A közjegyző illetékességét a nyilvántartásba való bejegyzéssel kapcsolatban az élettársak bármelyikének lakóhelye vagy tartózkodási helye alapítja meg, közokiratba foglalás esetén azonban a közokiratot készítő közjegyző is illetékes a szerződés nyilvántartásba való bejegyzésére.

Az élettársi vagyoni szerződés nyilvántartásba való bejegyzése, módosítása, megszüntetése nem automatikusan, hanem az élettársak közös és személyesen előadott kérelmére történik.

A kérelemhez mellékként csatolni kell az élettársi vagyoni szerződést és azt az okiratot, amely a módosításról, törlésről, megszüntetésről vagy megszűnésről szól.

A közjegyzőnek a kérelmezők személyazonosságáról meg kell győződnie.

A közjegyző a bejegyzésről nem hoz alakszerű határozatot, a jogorvoslati jogról sem kell tájékoztatást adnia, az mégis közjegyzői határozatnak minősül.

A közjegyző a bejegyzés tényéről a nyilvántartás adatait tartalmazó tanúsítványt állít ki.

A vagyoni szerződés tartalmáról csak abban az esetben adható felvilágosítás, ha valamelyik szerződő fél erre írásbeli felhatalmazást ad.

A közjegyző kérelemre a nyilvántartásban szereplő személy számára a nyilvántartásban szereplő adatainak igazolása céljából tanúsítványt állít ki, a nyilvántartásban nem szereplő

személy számára pedig annak igazolására állít ki tanúsítványt, hogy a nyilvántartásban nem szerepel.

A nyilvántartás adatait az országos kamara a vagyoni szerződés bejegyzésének időpontjától számított 100 évig kezeli, majd gondoskodik azok megsemmisítéséről.

A nyilvántartásra szolgáló informatikai alkalmazást az országos kamara működteti.²³

A házassági és élettársi vagyoni szerződések és a családi viszonyok rendezését elősegítő egyéb nyilatkozatok okiratba foglalása is közjegyzői hatáskör, mint ilyen polgári nemperes eljárásnak minősül és a bíróság eljárásával azonos hatású.

10. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának, valamint az élettársi vagyoni szerződés elterjedtsége

Pályaművem írása közben felvetődött bennem a kérdés: vajon milyen népszerűségnek örvend hazánkban az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása.

Érdekelt az is, hogy az élettársak milyen gyakran élnek a nyilvántartásba-vétel lehetőségével. Elsősorban arra kerestem a választ, hogy mennyire népszerű az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása, előfordul-e és milyen gyakran, hogy azt kell bizonyítani, élettársi kapcsolat nem áll fenn a felek között.

A bennem felvetődött kérdésekre választ – egy kisebb területre lebontva – egy közjegyző-helyetessel folytatott beszélgetés során kaptam meg.

A válasz megerősítette azt a meggyőződésemet, hogy az élettársi nyilatkozatok nyilvántartásba vétele, valamint az élettársi vagyoni szerződések kötése nem gyakori.

Az általam megkérdezett közjegyző-helyettes elmondta, hogy náluk eddig összesen egy alkalommal került sor élettársi vagyoni szerződés kötésére, ahogyan az sem gyakran fordul elő, hogy az élettársak kérik regisztrálni kapcsolatukat.

Ez utóbbira sem volt még sok példa, de általában azért volt szükségük az élettársaknak, mert valamilyen vagyoni juttatással kapcsolatos előnyük származott belőle, vagyoni jellegű támogatás folyósítása érdekében volt fontos.

Persze országos statisztika hiányában nem lehet kijelenteni, hogy bármelyik is népszerűtlen lehetőség lenne.

Úgy vélem, azok az emberek, akiknek a véleménye a házasság kapcsán az, hogy a „papír” nem számít, az élettársi kapcsolat esetében is így vélekednek.

Azok pedig, akik ellenzői a vagyoni szerződéseknek élettársakként sem élnek a szerződéskötés lehetőségével.

11. Konklúzió

²³ Kjn.p. 36/H-36/K. §

Az új Ptk. a házasság és az élettársi kapcsolat közötti különbséget az eltérő szabályozással is hangsúlyozza.

Ez jut kifejezésre abban a jogalkotási megoldásban is – ahogyan azt már fentebb kifejtettem – az élettársi kapcsolatot a Kötelmi jogi részében, az egyes szerződések szabályainál taglalja. Voltaképpen azt egyfajta szerződéses kapcsolatnak tekintve.

Az új törvény azonban az élettársi kapcsolat vagyoni jogi hatásait konkrétan szabályozza, alkalmazkodva ennek az együttélési formának az egyre nagyobb elterjedtségéhez és az ehhez kapcsolódó következményekhez.

Az élettársi kapcsolat vagyoni jogi szabályozása az eltéréseken és a házassági vagyoni jogi szabályaitól való eltávolodáson kívül rokonságot is mutat a házassági vagyoni jogi szabályokkal, mégpedig a vagyoni jogi szerződés vonatkozásában.

Álláspontom szerint az új Ptk. az élettársak közötti vagyoni viszonyokat a mai kor elvárásaihoz igazodva, megfelelően szabályozza. Ugyanakkor napjainkban is nagy szerepe van a bírói gyakorlatnak.

Az élettársak közötti vagyoni jogi perek előkérdése a felek között az élettársi kapcsolat fennállásának megállapítása. Ebben nagy szerephez jut a bírói gyakorlat. Annak megállapítása, hogy az élettársi kapcsolat fogalmi ismérvei egy-egy adott esetben fennálltak-e nem egyszerű feladat, a bírói gyakorlat ismerete visz közelebb hozzá. Azonban a bizonyítás is sokrétű ezekben az esetekben.

Az élettársi vagyoni jogi szerződés elterjedtségét véleményem szerint befolyásolja a társadalom hozzáállása, a kialakult tévhitek, valamint a vonatkozó ismeretek hiánya is.

Úgy vélem, azok az emberek, akiknek a véleménye a házasság kapcsán az, hogy a „papír” nem számít, az élettársi kapcsolat esetében is így vélekednek.

Azok pedig, akik ellenzői a vagyoni jogi szerződéseknek élettársakként sem élnek a szerződéskötés lehetőségével.

Feldolgozott témám kapcsán nem csalódtam, sok érdekességet olvastam, valamint rendszerezhettem magamban az élettársi vagyoni jogi részletszabályait.

Végezetül annyit szeretnék még elmondani, hogy egy régi mondás szerint: „A szó elszáll, az írás megmarad.”

Ez a mondás napjainkban is aktuális valamennyi szerződéses jogviszony kapcsán.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Könyvek

- 1) Dr. Csiky Ottó-Dr. Filó Erika: Magyar Családjog, 2. átdolgozott kiadás
- 2) Heinerné Barzó Tímea: Családi Jog

Cikkek, Folyóiratok, Tanulmányok

- 1) Herke-Fábos Barbara Katalin: Az élettársi jogviszony alkotmányossági és családjogi kérdései Jura 2017/1. szám

Jogszabályok

- 1) A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- 2) A bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény
- 3) Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény

Kommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (Gárdos Péter/ Vékás Lajos szerkesztésében)

Egyéb jogforrások

- 1) BDT2015. 3347.
- 2) BDT2016. 3429.
- 3) BDT2017.405.
- 4) BH1980.245.
- 5) BH1993. 502.
- 6) BH1996. 258.
- 7) BH1996.8.25.
- 8) BH2011.165.
- 9) BH2014. 111.
- 10) BH2016. 117.
- 11) BH2017. 369.
- 12) BH2017. 405.

EBH.2018.M.8

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Az élettársi kapcsolat, jogviszony fogalma, jellemzői	2
3. Családjogi szabályozás az új Ptk. hatálybalépése előtt.....	4
4. Az élettársi kapcsolat lényeges fogalmi elemeinek kifejtése.....	4
5. Az élettársi jogviszony „hatásai”	6
6. Vagyonjogi jogkövetkezmények (hatások).....	6
7. Az élettársak közötti törvényes vagyonjogi rendszer.....	7
8. Élettársi vagyonjogi szerződés	10
9. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása	11
10. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának, valamint az élettársi vagyonjogi szerződés elterjedtsége	12
11. Konklúzió	12
FELHASZNÁLT IRODALOM	14